

Васюріна А. О.
канд. філос. к., доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
ДВНЗ «УАБС НБУ»

ТВОРИ П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ПОЛІФОНІЇ

Твори П.І. Чайковського розглядаються як ефективний матеріал для ілюстрації теоретичних положень в курсі поліфонії.

Ключові слова: поліфонія, імітація, контрапункт, музика, симфонія, музична спадщина, мелодії.

В процесі вивчення поліфонії велике значення має ілюстраційний матеріал, який дозволяє студентам краще засвоювати теоретичні положення курсу. Традиційно в підручниках домінують приклади з творів західноєвропейських композиторів. Проте включення в цей список музики українських і російських композиторів, яка інтонаційно є більш зрозумілою для наших студентів, буде сприяти підвищенню ефективності навчання.

Твори П.І Чайковського дають можливість проілюструвати практично весь курс поліфонії, що в значній мірі сприяє збагаченню знань з поліфонії. Музика композитора містить багато прикладів різноманітного використання різних видів поліфонії: підголоскової, контрастної, імітаційної.

Підголоскова поліфонія зустрічається у творах, які мають зв'язок з народною музикою. Це обробки народних пісень і в оперних хорах, і в симфоніях, і в кантатно-ораторіальних жанрах, і в фортепіанній музиці. Як приклад можна запропонувати збірку «П'ятдесят пісень» для фортепіано в чотири руки, «Комаринську» з «Дитячого альбому», відомий дует Лізи і Поліни з опери «Пікова дама» та ін.

Використання елементів контрастної поліфонії у творах Чайковського пов'язано з яскравою образністю його музичного мислення, неприборканістю творчої фантазії. Часто контрапунктичне з'єднання тем зустрічається в кульмінаційних та репрізних розділах творів, де поряд з головною темою звучать мелодії, які виникли в процесі становлення і розгортання музичної думки. Наприклад, в кульмінації I-ї частини П'ятої симфонії в контрапункті поєднуються початкові мотиви головної партії, синкоповані інтонації мотиву «відчаю» та поступовий низхідний рух у басовій партії групи духових інструментів. Багато фрагментів з контрапунктуючим з'єднанням мелодій знаходимо в балетних і оперних творах. В знаменитому Анданте з «Лебединого озера» в репрізі на фоні оркестрового піцикато віолончель-соло веде головну мелодію, а виразний контрапункт грає скрипка-соло. В п'ятій картині «Пікової дами» в сцені появи привида одночасно лунають лейт-теми « Три карти», лейт-мотив Графині і тема-секвенція, або лейтмотив-секвенція трьох карт.

Найчастіше в своїй творчості П.І.Чайковський звертається до імітаційної поліфонії, яка надає більшій динамічності в розгортанні музичного образу, сприяє збагаченню настрою, дозволяє більш тонко розкривати психологічний стан героїв музичних творів. Як приклад радимо використати дует Ленського та

Онегіна з п'ятої картини опери «Євгеній Онегін». Цікавий канон зустрічаємо в увертюрі-фантазії «Ромео і Джульєтта». З нескінченним каноном знайомимося в «Піковій дамі»: в сцені Графині з приживалками використання нескінченного канону сприяє створенню образу настирливих і послужливих людей. Але найбільш широко в музиці композитора представлена канонічна секвенція, з якою можна зустрітися в багатьох творах різних жанрів.

Важливе місце в творах П.І.Чайковського, особливо циклічних, займає фугато, чи fuga. Композитор віртуозно володіє технікою фуґи, як і іншими поліфонічними техніками, що дозволяло використовувати їх потенціал для більш глибокого розгортання художнього задуму.

Радимо активно звертатися до музичної спадщини Петра Ілліча Чайковського як до невичерпної скарбниці, яка містить безцінні творчі і педагогічні ідеї.